

Apunts entorn de l'exposició «El bosc és vida»

La idea de fer una exposició com la de «El bosc és vida» va néixer per commemorar la XII Diada Mundial del Bosc, establerta per la FAO el novembre del 1971 com a resultat d'una iniciativa espanyola que comptà amb l'ajut de molts altres Estats membres d'aquesta organització. La intenció de l'exposició organitzada per la Diputació de Barcelona, a través del Servei de Parcs Naturals, és divulgar el gran paper que juga el bosc en l'equilibri de la biosfera, sense oblidar-ne la importància econòmica.

L'exposició va ser inaugurada a la Casa de l'Ardiaca el 21 de març de l'any 1983 i s'ha perllongat fins ara que s'exhibeix a Mallorca (ajuntaments de Palma, Artà, Esporles i La Bunyola) i tot seguit a Girona, concretament a començament de l'any vinent. Fins ara, l'exposició ha estat sol·licitada per una trentena de municipis d'arreu de Catalunya —i de l'àrea lingüística catalana— amb un total de cinquanta mil visitants sense comptar-hi les persones que puguin anar a veure-la a Mallorca i Girona.

D'altra banda, el proppassat mes de juny la premsa es feia ressò d'un informe de l'Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) sobre el medi ambient. Aquest informe, tot i reconèixer els avenços fets en la matèria, deixava les coses prou clares sobre el veritable estat de la qüestió. En aquest sentit, assenyalava que Espanya, al costat d' Austràlia i els EUA, era un dels països membres de l'organització que més ràpidament s'està desertitzant. Normalment, tot i que no hi ha estadístiques fiables, s'accepta

El bosc, «leit motif» de l'exposició.

que una quarta part d'Espanya està en procés de desertització. A les més de vuitanta causes d'aquest procés, les quals s'originen per l'acció dels homes, cal afegir el fet dels incendis forestals, massa sovint provocats amb tota la intenció. Hi ha, però, d'altres factors no menys inquietants a la llarga que cal incloure a la llista. Un fóra la contaminació de l'aire que influeix en la degradació de les masses arbòries, de la mateixa manera que ho fan la contaminació de les aigües freàtiques i el seu bombeig continuat, la utilització progressiva de pesticides, nitrats i fertilitzants, els conreus intensius o, curt i ras, el seu retrocés. Tot plegat influeix en el creixent desequilibri ambiental del qual es deriven perills, àdhuc per a la salut de l'home mateix. Tornant però al que és l'exposició «El bosc és vida», paga la pena d'assenyalar-ne els trets que la conformen. Aquests grans trets, referits al bosc com a sistema que ens protegeix, ho són perquè el bosc evita l'erosió del sòl i en regula la humitat, impedeix les inundacions catastròfiques, impedeix els allaus i esllavissaments, protegeix els camps dels efectes del vent, regula la circulació general de les aigües, produeix oxigen, millora el clima urbà, filtra l'aire contaminat i en fixa la pols, i, finalment, esmorteix el soroll.

La silvicultura és un dels mètodes per aconseguir que el bosc pugui ser aprofitat racionalment i compleixi la doble funció de reserva de fusta i de protecció contra les catàstrofes naturals. Les estratègies de la silvicultura es fonamenten en dos aspectes, el de la selecció i el de renovament. D'acord amb el pri-

La flor d'alta muntanya una mena de símbol.

mer, s'estableix un sistema de selecció que té com a objectiu el manteniment d'un bosc mixt d'arbres d'edats desiguals; d'acord amb el segon, s'aplica un mètode de renovament: quan els arbres d'un erol són si fa no fa de la mateixa edat, se'n talla una part de manera que els que quedin proporcionin l'aixopluc i les llavors suficients per al repoblament que sortirà. A mesura que la regeneració es consolida, es treuen els arbres que s'havien deixat. En definitiva, la base de la silvicultura és el bon coneixement de les relacions i funcionament dels diferents elements que constitueixen el bosc. Intervenint i sin-

crontzant alguns d'aquests mecanismes naturals, com ara els de regeneració i creixement, el silvicultor aprofita els productes del bosc sense destruir-lo.

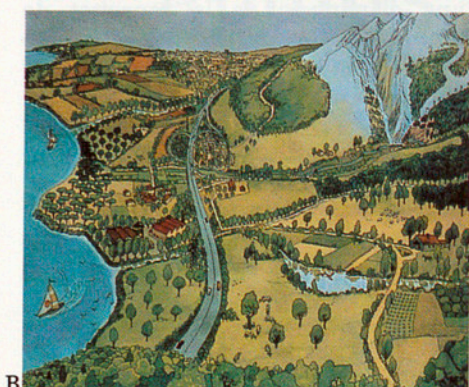
Entre els diferents arbres del bosc s'estableix una competència per l'espai; les capçades, a mesura que passen els anys, adopten posicions diferents en el conjunt de l'arbrat. L'home pot millorar la qualitat i el creixement dels arbres si intervé en aquesta selecció natural, per exemple, tallant els arbres dominants i els mitjans defectuosos de l'erol anterior.

Quan els objectius que ens proposem per a un bosc, com també les estratègies

silvícoles que escollim per aconseguir-los, es concreten en indrets definits del bosc i en èpoques determinades, estem establint un pla de gestió del bosc. Aquests plans, que també es denominen plans d'ordenament, són absolutament necessaris per a un bon aprofitament. Avui, a Catalunya, un 80 % dels boscos no tenen pla de gestió.

Aquest darrer aspecte que hem assenyalat mena a una explotació irracional dels boscos, els efectes de la qual es fan notar ben ràpidament en forma de degeneració progressiva del bosc i en una disminució de la capacitat de reproducció. Aspectes, aquests, que afavoreixen tant la propagació de plagues com el creixement d'un sotabosc que facilita els incendis i llur propagació. El desapropitament i el tracte irracional dels boscos es manifesta en les tallades fetes sense plans d'aprofitament racionals, en la tallada dels millors arbres que deixa dins el bosc els més debils, en el fet de no retirar del bosc els residus de la tallada, en la impossibilitat de repoblar artificialment si no es produeix la regeneració natural, en la manca d'un control rigorós sobre els empresaris o intermediaris que exploten el bosc o bé en el fet que es desembrossa el bosc, els arbres s'arrosseguen de qualsevol manera. En aquesta llarga llista d'aspectes que incideixen en el desapropitament de les masses arbòries també cal incloure l'excés de camins de desembosc —fets moltes vegades sense cap tipus de planificació i sense cap mena de cura ni criteri tècnic— que provoca l'erosió, és a dir, la pèrdua de sòl forestal, la ruptura del sistema de circulació de les aigües, la disminució de la superfície arbrada i els esllavissaments. I, no cal dir-ho, l'impacte del creixement industrial també incideix en la progressiva degradació dels sistemes naturals.

Per tant, veiem que avui no es garanteix la conservació dels nostres boscos. Per aturar, doncs, la degradació i aprofitar millor i de manera estable els ecosistemes sense exhaurir-los de forma irreversible, cal proposar una sèrie de mesures que impliquen els punts següents: prohibir la urbanització en àrees forestals, compensar la superfície forestal destruïda per les obres públiques i extraccions mineres, racionalitzar i planificar els traçats de línies elèctriques, limitar les rompudes, elaborar plans de prevenció per poder lluitar eficaçment contra els focs forestals, reglamentar la planificació, els traçats i l'execució dels camins de desembosc, exigir plans de gestió a les finques de més de 25 ha i fer que les empreses i els treballadors del bosc siguin professionals.

A
Al bosc és el millor exemple d'una àrea natural que contribueix decisivament al benestar de l'home, actuant com a esmorteïdor de les reaccions de la natura.

El bosc aconsegueix unes funcions extremament complexes i importants. Un paisatge sense bosc queda sotmès als efectes de la desertització, de les inundacions, de l'erosió del sòl, dels esllavissaments, de la manca de fusta, etc.

Un paisatge amb bosc queda protegit de tots aquests efectes que el malmeten irreversiblement. El bosc és alhora una font de recursos no gens menyspreable.

L'home necessita el bosc. Només el convenciment d'aquesta profunda realitat pot frenar la desforestació.

B
L'existència del bosc es veu greument amenaçada a tot arreu, no solament en els països en vies de desenvolupament sinó també en els països avançats. En els últims decennis, a casa nostra, l'acció dels focs, la realització de les grans obres públiques, les explotacions mineres, les urbanitzacions, les rompudes agrícoles i els camins de desembosc han reduït la superfície forestal en més d'un 10%. Per aturar un irreversible camí cap a la desertització de moltes comarques catalanes, cal una política forestal que es proposi frenar la disminució progressiva de la nostra àrea forestal,

racionalitzar la gestió del bosc i la recuperació d'extenses àrees cremades o abandonades.

C
El bosc és una comunitat viva. El bosc està format d'arbres, d'altres plantes que viuen amb ells i també d'animals: tots plegats constitueixen una comunitat viva, i entre ells es relacionen d'una manera o altra.

Els de la mateixa espècie ho fan perquè entren en competència per caçar, elegir parella, territori, etc. Els organismes d'espècies diferents es relacionen gairebé sempre per raons d'alimentació. Els uns viuen a costa dels altres: però directament o indirectament tots depenen del medi ambient físic (l'aire, el sòl, els factors climàtics, etc.).

E
«Quan plou en una zona sense arbres»
«La pluja cau directament sobre el sòl. Es formen bassals i l'aigua corre acompanyada de terra i forma reguerots. El sòl absorbeix poca aigua. Conseqüències: l'aigua circula amb força i produeix una forta erosió.»

F
«Quan plou en una zona amb arbres.»
Les fulles retenen una part de l'aigua de la pluja a través dels seus porus. La resta s'escola i goteja suaument sobre el sòl. Les plantes que viuen sota l'arbre acaben de retenir l'aigua que els cau i

en constitueixen una reserva.

D
«Quan plou intensament en una zona amb bosc.»

–Plou. El sòl forestal reté l'aigua. L'aigua se cedeix a continuació, a poc a poc, per infiltració, a la capa freàtica. Terra vegetal protegida i generada pels arbres.

–No plou. El riu rep progressivament l'aigua de la pluja i el seu nivell puja leugerament. La capa freàtica és alimentada per les reserves del sòl forestal.

–Uns mesos més tard. El sol brilla després de setmanes sense pluja. El sòl forestal continua alimentant la capa freàtica. El nivell del riu baixa lentament.

G
Esllavissaments. El bosc fixa els terrenys.

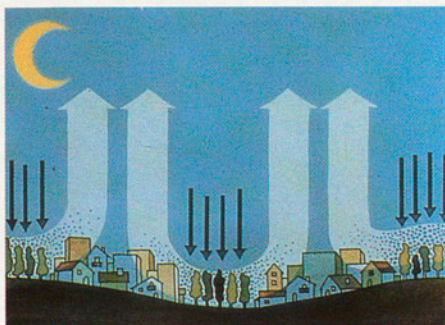
1. Terreny inclinat, fins i tot amb pendent suau, amb sòl i subsòl argilós (molt esponjós). El bosc i el seu humus impedeixen una excessiva penetració d'aigua en el sòl.

2. La mateixa regió després de ser desforestada.

Plou. L'argila s'amara d'aigua. El terreny argilós que està saturat d'aigua, s'esquerda en la part superior i després rellisca. El corrent d'argila barrejada amb pedres i rocs envaeix els conreus, les carreteres i els habitatges.

F

H

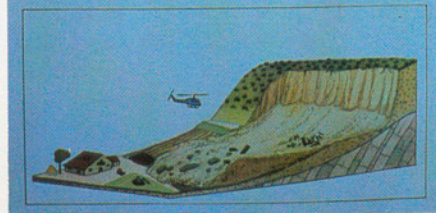
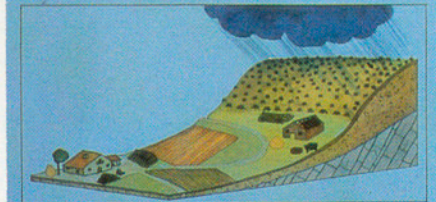
H

Les calefaccions, els motors de combustió, com també les persones, consumeixen una gran quantitat d'oxigen. El bosc proper pot arribar a equilibrar aquestes pèrdues mitjançant l'oxigen produït pel procés fotosintètic que realitzen les plantes. Malgrat això, al nostre planeta la major part de l'oxigen produït que necessita l'home és subministrat per les aigües marines.

I

Les faixes de boscos als voltants de les ciutats i els parcs urbans milloren el seu clima (aire pur). En zones molt edificades i sense arbres, a l'estiu fa molta calor. El vapor d'aigua que s'acumula sobre la ciutat les aïlla tèrmicament, formant una campana de fum (boirina sobre la ciutat).

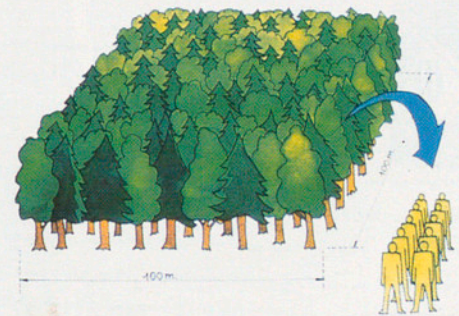
Els boscos situats a les rodalies d'una ciutat poden impedir la formació d'aquestes campanes de fum. A la nit, l'ai-

G

re calent de la ciutat que desprenen els edificis s'enlaira com si fos aspirat. L'aire fresc i humit de les zones boscoses properes penetra dins de la ciutat i substitueix l'aire sec i contaminat. A vegades aquest fenomen també es pot presentar de dia. Una diferència de temperatura de tres a quatre graus entre la ciutat i el bosc és suficient per posar en moviment permanent l'aire. El vent transporta núvols de pols i altres impureses formades a les ciutats, zones industrials i vies de trànsit. Atès que el sòl no s'escalfa tan ràpidament a les àrees boscoses com als territoris sense bosc, les masses d'aire en arribar al bosc, tendeixen a descendir un xic. Les partícules de pols es dipositen sobre el fullatge dels arbres.

Quan plou les fulles es renten de forma que les partícules, juntament amb l'aigua de la pluja, es filtren en el sòl del bosc. Gran part de les impureses gasoses són preses per les fulles a través dels porus. Si la contaminació és molt

I

J

fora pot fer mal al bosc. La pols i els gasos despresos dificulten l'arribada de gran part dels raigs emesos pel sol. En conseqüència, els habitants de les ciutats no els reben prou bé, fet que afavoreix el desenvolupament de malalties com el raquitisme i la tuberculosi, afeccions de les vies respiratòries, etc.

J

Una hectàrea de bosc de pins, pot rebre en dos dies separats de pluja, fins a 32 tones de pols.

Un soroll persistent i penetrant pot causar transtorns a l'aparell auditiu, alteracions nervioses, hipertensió, així com malalties cardiovasculars i dels ronyons.

El bosc i una espessa filera d'arbres i arbusts als voltants de les carreteres debiliten el soroll causat pel tràfic rodant. El bosc exerceix, especialment en zones amb pujols, un notable efecte esmorteïdor del soroll: els arbres entre les cases absorbeixen els ressons ●

